

ЕНДАУМЕНТ, ЯК СПОСІБ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВУЗУ

@Тимохова Г.Б.,2015

Тенденції розвитку сучасної системи вищої освіти в Україні свідчать про зниження регулюючої функції держави в даній сфері. Держава надає велику автономність університетам, що значно підвищує рівень їх відповідальності. Заохочується не тільки широке співробітництво (в тому числі і міжнародне) між різними навчальними закладами, але більша самостійність у наповненні навчальних програм, розробці стандартів діяльності, вітається законодавча ініціатива. Таким чином, університетам надається можливість самостійно інституційно оформити освітнє середовище.

При цьому статус бюджетної установи обмежує можливості ВНЗ й у використанні залучених (позабюджетних) фінансових ресурсів: для цього потрібне затвердження вищим органом державного управління фінансових планів — кошторисів і спеціальний дозвіл. Виникає ресурсна залежність ВНЗ від держави, а сама процедура отримання державних коштів у багатьох випадках визначається ступенем лояльності керівників ВНЗ до керівників міністерства і держави.

Тому питання фінансування формування та розвитку дослідницького потенціалу вузу потребує належного інституційного оформлення. Саме завдяки інституційному фактору довіри, отримала поширення така форма фінансування освіти як ендаумент фонди. Фінансовим «ендаумент» називаються гроші або інші активи, передані спонсорами благодійними організаціями на умовах, інвестивання. А організації для досягнення суспільних цілей будуть використовувати тільки отриманий від цього дохід, залишаючи самі передані активи в недоторканності, тобто за допомогою ендаумента його володар отримує постійне джерело фінансової підтримки і таким шляхом він «наділяється здатністю» здійснювати суспільно корисні дії.

Використання ресурсів благодійності для фінансування проектів та програм у сфері освіти і науки все більш широко використовується в сучасній зарубіжній практиці. Формуванню цієї тенденції сприяло динамічний розвиток у всьому світі сектора некомерційних (неприбуткових) організацій (НКО) і прагнення держав перекласти на них частину функцій у сфері соціальної політики. Якщо спочатку ресурси благодійності використовувалися виключно для вирішення проблем у сфері соціального захисту, то сьогодні вони активно застосовуються для накопичення людського капіталу, в тому числі фінансування освіти та наукової діяльності.

Ендаумент формується вузом самостійно шляхом залучення внесків від представників бізнес-спільноти, приватних осіб, що досягли успіху випускників і т. д. Іншими словами, цільовий капітал не просто надається установі вищої освіти - навпаки, воно має докласти значних зусиль для того, щоб зацікавити потенційних жертводавців. Це вимагає певних навичок і витрат часу, сил і фінансових ресурсів на складання програми фандрайзингу та її практичну реалізацію.

Варто відмітити, що термін «ендаумент» присутній у Податковому кодексі України (стаття 170.7.5 Податковий кодекс України,) і означає «суму коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендаументу». Ендаумент може бути неоднорідним за структурою та складатися з грошових коштів, розміщених на рахунках у фінансових установах, цінних паперів, нерухомих активів тощо. Зважаючи на структуру ендаументу, дохід від нього може бути отриманий у вигляді процентів, дивідендів, орендної плати тощо [1].

Залежно від особливостей формування фонду, структури його жертводавців, активності роботи з ними, інформаційної прозорості та інших параметрів ендаумент-фонди створюються за однією з трьох моделей: відкрита модель; закрита модель; «змішана» модель. Для закритої моделі (ендаумент великих власників) характерне незначне число жертводавців, великий розмір пожертвувань, рідке поповнення фонду, низька інформаційна прозорість функціонування. Для відкритої моделі (ендаумент «середнього

класу») властиві: велике число жертводавців, диверсифікована структура пожертвувань, наявність пожертвувань різних розмірів, постійне поповнення фонду, висока інформаційна прозорість. У практиці США більшість фондів може бути віднесено до третьої моделі.

Донори, як правило, надають кошти для цілком певних цілей: для надання матеріальної допомоги обдарованим або нужденним студентам, створення професорських ендаументів, організації нових навчальних програм, закупівлі обладнання і освіти лабораторій. Деякі донори не встановлюють ніяких спеціальних вимог. У цьому випадку університет має право сам визначати шляхи витрачання одержуваних від ендаумента доходів. У США дана форма організації фінансових відносин в освіті набула найбільшого поширення. Всі основні навчальні заклади США розташовують ендаумент, які є важливим джерелом фінансових засобів їх діяльності. Наприклад, найбільший ендаумент-фонд Гарвардського університету в 2013 році склав 18, 668 мільярдів доларів [2], але багато університетів мають ендаумент-фонди в розмірі трохи більше ніж 1 млрд. Прибутковість американських ендаумент-фондів становить, як правило, близько 10 - 11 % на рік [3].

Оскільки на фінансування вузу використовується не капітал ендаумента, а лише отриманий від нього дохід, для того, щоб ефект від ендаумента був помітний, розмір капіталу повинен бути досить високим. Очевидно, що акумулювати такий капітал можна тільки протягом досить тривалого часу, а до досягнення цієї величини ендаумента витрати на його формування будуть просто покриватися з поточних доходів вузу, в ряді випадків і так невеликих.

Створення ендаументів є нагальною необхідністю для тих вузів, які хочуть забезпечити собі стійке довгострокову конкурентну перевагу на ринку освітніх послуг за рахунок виробництва знань. Проте їх використання вимагає значних витрат з боку вузів. По суті справи, для того, щоб мати можливість залучати кошти в свій цільовий фонд, вуз вже має володіти певним конкурентною перевагою, яке служило б «приманкою» для жертводавців (і яке могло б бути розвинуте далі за рахунок їх внесків). Це ставить у більш вигідні умови великі вузи з багатою історією і хорошою репутацією.

В Україні, ендаументи зазвичай набувають форми депозитних рахунків у іноземній валюті, оскільки це є найменш ризикованим та відносно надійним способом отримання прибутку на капітал. Хоча у вітчизняних умовах сформувати недоторканий цільовий фонд коштів не просто, однак організації, які планують забезпечити сталість свого існування та розвитку, мають його поступово формувати. Проте зазвичай фонди розвитку громади стикаються з тривалою проблемою формування ендаументу.

На жаль, безпосередньо використовувати досвід зарубіжних вузів в Україні не можна, тому існує різна інституційне середовище освіти і часовий лаг між створення даних фондів та їх результативністю. Наприклад, Асоціація випускників в МІТ створювалася 137 років тому. Крім того важливим фактором розвитку даної форми фінансування є по перше: податкові пільги, які повинні бути закріплені на законодавчому рівні. По-друге, придбання статусу соціально-відповідальної компанії. По-третє, участь у діяльності та розвитку вузу (участь провідних фахівців, керівників підприємств та організацій у викладанні; запрошення представників роботодавців на випускні іспити; більш активне залучення роботодавців до керівництва курсовими та дипломними проектами, читання профільних спецкурсів, участі у підготовці екзаменаційних матеріалів, розробці та коригуванні освітніх програм). У теж час бізнес може бути замовником науково-дослідних робіт, постачальником слухачів курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації, фахівців для здобуття другої вищої освіти. В результаті чого компанія буде отримувати конкурентоспроможного фахівця з достатньою теоретичною і практичною підготовкою, який з перших днів буде сприяти підвищенню ефективності діяльності компанії.

1. *Вінніков О. Правові аспекти створення і діяльності фондів громад в Україні / О. Вінніков. – Школа фондів громад – 2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу: ufb.org.ua/uploads/new_brochure_small.pdf.*

2. *2013 NACUBO Endowment study. National Association of College and University Business Officers (NACUBO). 2013. Retrieved 2014-02-02.*

3. *Соколова С.Ю. Фонды целевого капитала – инструмент благотворительной деятельности. [Электронный ресурс] – Режим доступа: economicarggu.ru/2010_4/sokolova.pdf.*